

Znamjo profeta Jonasa

**Zły a wotpadnjeny ród sej
znamjo žada; ale jemu njeda so
žane znamjo, chiba znamjo profety
Jonasa. Přetož kaž běše Jonas
tři dny a tři nocy w brjuše mórsekeje
ryby, tak budže tež Syn čłowjeka
tři dny a tři nocy w klinje zemje.**

Matej 12,39–40

Najsyljšemu so ludžo powšitkownje pod-
rjaduju. Tak je to w skupinje wotroscacych
hólcow, hdžež bě jedyn z nich druhim
pokazał a z tym dopokazał, zo ma wón
wjace mocy abo wobrotnosće hač tamni.
Tak je to pak tež we wulkim swěće: Štóž je
dopokazał, zo ma najwjace mocy, tón
móže sej wěsty być, zo jemu ludžo sčěhuj
abo na njeho sluchaja. Tehodla knježacy
a knježičeljo wšudže wjele pjenjz a wulke
z mó- ženje za to wužiwaja, zo by-
chu z wysokimi twarjenjemi abo
z moder- nymi brónjowymi syste-
mami wšitkim svojim sta-
ćanam a cy-
femu swětej
demonstro-
wali, što je šef
w kraju a što za-
konje postaja. Tak je
to džensa. Tak běše to
přeco hižo w stawiznach
čłowjestwa.

Tež Jezus měješe z tutym
problemom wojować. Wón pře-
dowaše a jednaše, bjez teho zo by
knježičelow swójeho časa w politice a
w nabožinje wosebje wobkedžbował. Bjez

bojosće a runjewon to rěčeše, štož měješe
za prawe. Njebě tehodla žadyn džiw, zo
wažne wosobiny tehdyšeje israelskeje to-
waršnosće z wěstej njedowěru na njeho
zhladowachu. Zwotkel měješe tutón jed-
nory a chuduški muž połnomóc, takle
rěćec a jednać? Hdyž bě wón knježace
poměry tak chroble kritizował, potom by
dyrbjał tola znajmjeńša swoju wosebitu
połnomóc dopokazać!

Runje z tutym žadanjom někotři z pisma-
wučenych a farizejskich k Jezusej přistupi-
chu: „Mištrje, my chcyli radži znamjo wot
tebjje wohladać.“ Najskerje njemějachu
při tym ani zły wotpohlad. Někotři mjez ni-
mi bychu Jezusa samo jako wodźacu wo-
sobinu w Israelu připóznali a so jemu do-
wěrili. Tola bjez znamjenja, bjez dopokaza
mocy žane připóznaje a žana dowěra!

Tute žadanje farizejow sam znaju. Kak
derje by so mi to zdało, hdy bych měł jasne
dopokazy za Jezusowu połnomóc. Kak rje-
nje by to było, hdyž bychu na přikład wšit-

ke moje modlitwy hnydom požadanu wot-
mołwu dostali. Ale Bóh, kiž je so w Jezusu
Chrystusu wopokazał, nochce so kaž zem-
ski knježičel z jasnym dopokazom swójeje
mocy přesadzić. Přetož potom njeby wěra
žadyn swobodny rozsud čłowjeskeje wutro-
by była, ale by jenož była ponižne pod-
ćisnjenje. Z teje přičiny je Jezus tehdy ža-
danje farizejow chětro raznje wotpokazał.

Puč Jezusa wjedže do druhého směra.
To je puč na křiž. Jezus nochce swoju móc
kaž zemski knježičel dopokazać. Z lubosću
wabi wón wo naše wutroby. Tehodla dže
swój puč hač do najhóršeje bědy. A tak
zemřě na kóncu wusměšowany a z wulkej
hańbu na křižu.

Stawiznu wo profeće Jonasu znajemy.
Wón čekny před Božim nadawkom, kiž
w tym wobsteješe, zo měješe městu Ninive
pokutu předować. Tola hdyž bě na łódži,
pozběhny so tak mójny wichor, zo jeho do
wody čisnychu. Dyrbješe tři dny w brjuše
wjelrby přebywać, doniž jeho tuta na kraj
njewupluny. Znamjo profeta Jonasa ze
Stareho zakonja bě předznamjo, zo je Je-
zus na třecim dnju zaso žiwý. To směny

we wěrje zro-
zumić –
nic jako
nanu-
čeny
dopo-
kaz, ale
jako swobod-
ny rozsud na-
šich wutrobow.

**Christoph
Rummel**

Wulkotne dožiwnjenje w pěstowarni

Lube dźěci, posledni raz sym wam wo swojim dowolu w Sri Lance powědała. Džensa chcu wam hišće wo dalšim dožiwnjenju tam rozprawyć.

Dokelž dźělám jako kubłarka, chcych rady pěstowarnju wopytać. To so mi w městačku Uppuveli tež poradži. Zhromadnje z přečelku smój přez naju hoteliera lokalneho fararja zeznałoj. Jeho so prašachmoj, hač ma zwiski k pěstowarnjam. Tak přeprošy naju farar za přichodny dzeń do pěstowarnje jeho wosady.

Pěstowarnja słuša katolskej cyrkwi. Najprjedy dyrbjachmoj ke knjezej fararje a jeho postrowi. Na to rozkładže wón namaj, zo je runje staršiska zhromadźizna. Při-

Staršiska zhromadźizna w pěstowarni

Katolska cyrkew „Naša luba knjeni z Guadalupe“, kotrejž pěstowarnja słuša

Spěwace pěstowarske dźěci

wšëm přewodžeše naju k małemu domej. Domček, potajkim pěstowarnja, běše pisarnje nabarbjena jednorachěža. Jako do njeje zastupichmy, wšitycy starši, dźěci a sotrykubłarki stanychu a fararja postrowichu.

Myslach na swój čas w zakładnej šuli w Budyšinje. Hdyž rjadowniška wučerka do jstwy zastupi, tak strowjachmy ju z „Dobre ranje, knjeni Šoćina“.

Po tym zo běchu přítomni fararja postrowili, předstaji farar moju přečelku a mje. Pěstowarnja w Sri Lance wupadaše hinak hač pola nas w Němskej. Wona wobsteješe jenož z jedneje wulkeje stwy. Wokna běchu prosće z grotom zakryte, na kotrymž molowanki, paslenki abo dźělowe łopjena wisachu. Při pisanych scénach stajachu někotre kamory z dźělanskim gratom, kaž z pisakami, nožicami a łopjenami. Hrajkow bě mało widžeć. Lube dźěci, napadnu wam rozdžěle k wašej pěstowarni? A dźěci běchu jenak zdrascene: holcy mějachu běhu košlu a módru suknu a hólcy tehorunja běhu košlu a módre cholowy.

Dźěci běchu jara rozpjeršene, jako naju wuhladachu. Wšako njewidža wšednje holcy z cuzeho kraja. Plapotachu překi a podłu w cuzej rěči a chcychu namaj wšitko pokazać. Druhe zaso započachu spěw wo rybach spěwać. Běše to wulkotne dožiwnjenje za naju. Wšitycy běchu tajcy wutrobnj a wjeseli!

Hačrunjež słuša pěstowarnje katolskej cyrkwi, smědža ju wšitke dźěci wopytać, wšojedne kotreje nabožiny su. Tu běchu wšitycy witani, tež moja přečelka a ja.

Přeju sej, zo móža wšitke ludy a nabožiny na swěće měrnje a wjesele zhromadnje žiwe być – tak kaž wone dźěci w pěstowarni w Sri Lance.

Wjesofe jutry přeju wam a wašim swójbam!

Maria Wirtheč

Wustajeńcy k reformaciji

Składnostnje lětušeho reformaciskeho jubileja je wot 26. měrcy w Budyskim Serbskim muzeju widžeć z mnohimi eksponatami wuhotowana přehladka k 500 lětam serbskeho ewangelskeho žiwjenja we Łužicy. Njedźelu, 7. meje, wotewri so po serbskich kemšach w Budyskej Michałskej cyrkwi w 11.00 hodź. dalša wosebita wustajeńca muzeja „Serbske cyrkwy mjez Lubijom a Luborazom“ z motiwami fotografikarja Jürgen Mačija. **Serbski muzej**

Jutrowne spěwanje

Přeprošy wutrobnje jutrowničku, 16. apryla, rano w 6.00 hodź. na dwurěčne jutrowne spěwanje z nutrnošću na Pawlkec statok do Wuježka pod Čornobohom. Po tym sydaja jutrowne całički a kofej, prjedy hač přińdu Bukečanscy dujerjo.

Bukečanska bjesada a Bukečanska wosada

Kemše w Hodźiju

Njedźelu, 23. apryla, swjećimy zaso serbske kemše w Hodźijskej cyrkwi. Němskich kemšow dla započnjemy hakle w 11.00 hodź. Boža služba budže z Božim wotkazanjom, runočasnje budu kemše za dźěci. Po kemšach je zhromadne kofejpiće. Na to přeprašujemy našich bratrow a naše sotry ze wšitkich wosadow. **Bjesada w Hodźiju**

Serbski bus

Wutrobnje přeprašujemy na jězbu Serbskeho busa njedźelu, 2. julija, do Tšupca na Serbski ewangelski cyrkwiniski dzeń w Delnjeje Łužicy. Wotjědźemy, da-li Bóh, w 7.00 hodź. w Budyšinje na Schliebenowej dróze při parkowanišću. Wobjed a kofejpiće změjemy po na cyrkwiniskich dnjach zwučenym wašnju. Wrócimy so wokoło 18.00 hodź. do Budyšina. Jězba płaći 10 eurow na dorosćeneho a 5 eurow na dźěco. Přizjewće so prošu hač do kónca meje pola Měrćina Wirtha w Budyšinje (tel.: 03591 605371, wodnjno tež 03591 49 7226). **Handrij Wirth**

Serbski kónc tydženja

Lětuši serbski ewangelski kónc tydženja wotměje so wot pjatka, 13., do njedźele, 15. oktobra 2017, w Hainewalde pola Žitawy. Přebywanje budže w tamnišim „Eurohof Dreiländereck“. Za dorosćenych płaći kónc tydženja 50,00 eurow, za dźěci a młodostnych wot 3 do 18 lět 20,00 eurow. Zajimcy wšěch generacijow su wutrobnje přeprašeni. Dalše informacije podawa a přizjewjenja přijimuje fararka Jadwiga Malinkowa w Slepom (telefon: 035773 998244, mejlka: j.mahling@kkv-sol.net). **Jadwiga Malinkowa**

„Pječ lětstotkow. Serbja a reformacija“

Zawodne słowa sup. Malinka k zahajenju wustajeńcy 26. měrca w Budyskim Serbskim muzeju

Reformacija bě podawk, kotryž Europu změni. Z Wittenberga wuchadžejo, wupřestrě so mysl wo zrozumliwym Božim słowje nimale po cyłym kontinencje. Jako scěwk reformacije wuwi so hišće w 16. lětstotku pola mnohich ludow Europy pismowstwo. Do tutech ludow słušeja Słowakojo, Chorwaća a Słowjency, Prusojo, Litawčenko, Letojo a Estojo, dale Finojo, Šwedojo, Danujo a Islandženjo.

Ideje Wittenbergskeje reformacije docpěchu tež Serbow. Wustajeńca, kotruž džensa zahajimy, chce pokazać wurězki z teho, kak je europske hibanje tež serbski lud wowliwowało a formowało. W swujich zawodnych słowach chcu pokazać na tři wosoby, kotraž předstaja – kóždy na swoje wašnje – syntezu reformatoriskeho a serbskeho zmyslenja.

Jan Kilian

Hdyž běch z mandželskej w Texasu w tamnišim Wendish Heritage Museum, pokazachu namaj jako wosebitu drohoćinku šěsć zwjazkow Lutherowych spisow ze 16. lětstotka. Jan Kilian (1811–1884) bě drje sej je jako student w Lipsku kupił a za morjo sobu wzał. Tu we Łužicy bě najwurazniši zastupjer konserwatiwneho lutherskeho hibanja byt. Zbudži z tym stotki a tysacy Serbow wosebje wuchodnje Budyšina, kotřiž so – dale wjedžo formy a ideje pietistiskeho hibanja – za syntezu serbskeho a nabožneho zmyslenja zahorichu. W knize „Spěwarske wjesele“ namakamy sławne „Zbudjenje za Serbow. Njebjesa wisaju počne mróčelow wyše kraja serbskeho“. Mócnje pozběhuje so refrain: „Serbja, zachowajće swěru swujich wótcow rěč a wěru.“

W tutej namołwje wotblyšuje so program Wittenbergskeje reformacije: Bože słowo w maćernej rěči. Swojeje pregnantosće dla słuša wona do našich nabožnonarodnych hesłow. Wona so namaka na Kilianowym pomniku w Kotecach. Wona wita wopytowarjow w Budyskim Serbskim domje. Wona so namaka – do drjewa palena – na tafli w serbskej domjacnosći w Hrubjelčicach a nětko jako požčonka we wustajeńcy.

Pětr Mlónk

Ideje reformacije so hnydom do luda njeprědrěchu. Skromne běchu počatki. Nabožne pismowstwo měješe so stworić, serbsčina měješe sej swoje městno w cyrkwi zdobyć, serbske šulstwo měješe so wuwic. Počas pak skutkowaše wučba w cyrkwi, w šuli a w nabožnym towarstwje, wosebje pod wliwom pietizma. Pětr Mlónk (1805–1887) bě žiwnosćer w Džiwoćicach,

Ze zajimom wobhladachu sej wopytowarjo na dnu wotewrjenja nowu wustajeńcu wo reformaciji w Serbach w Budyskim Serbskim muzeju.

Foto: M. Bulank

gmejnski předstejićer, založer Džiwoćanskeho ewangelskeho towarstwa a skutkowaše w předsydstwje lutherskeho knihowneho towarstwa. W ludže bě nimoměry popularny swojeho basnistwa dla. 1813 zbasni Ernst Moritz Arndt w času napoleonskich wójnow „Was ist des Deutschen Vaterland?“. Wón naliči jednu němsku kónčinu po druhej, zo by w refrainje stajnje wospjetował: „O nein, nein, nein! sein Vaterland muß größer sein.“ Tuta baseň inspirěrowaše Handrija Zejlerja k basni „Što je Serbow wótcny kraj?“, w kotrež wšě słowjanske kraje jako serbsku domiznu widžeše. Domizna Serbow saha hač na počpu Kamčatka. Pětr Mlónk zbasni wokoło 1855 swoju wersiju Arndtowej basnje: „Što je tych Serbow wótcny kraj?“ (čo. 336 w jeho zběrce):

„5. Hdžež Serb rěč serbsku lubuje, tež němski pódla nawuknje, kiž džěla šěsć dnjow sprócnijwe a njedź'lu swěru kemši dže, tež dawa rad a zwólnijwe tym chudym Němcam w susodstwje.
8. Tež swoje džěci wótcěhńće tak, kaž my smy, tež serbowski, zo, hdyž my proch a popjeł smy, tu rěča, wuča serbowski; duž wostanje ta Łužica tón wótcny kraj toh Serbowstwa.“

Nimo wobmjezowanja domizny na Łužicu a wurazne sebjewědomje porno chudym Němcam je za nas džensa wažne, zo měješe Mlónk šěsć dnjow trajace sprócnijwe džěto a njedźelniši kemšichód za naspomnjenja hódny charakteristikum Serbow. To je reformaciski program, kaž so wón jako wukładowanje třećeje Božej kaznje wo swjećenju swjateho dnja w Lutherowymaj katechizmomaj namaka. Džělowy etos ewangelskich je so wot sociologow w na-

slědnistwje Maxa Webera husto wuzběhnył.

Jan Pawoł Nagel

Srjedz 90tych lět wopyta mje serbski komponist Jan Pawoł Nagel. W rozmołwje namakachmoj formulu „serbski kulturny protestant“. Jako tajki so pozdžišo sam rad pomjenowa. Přepoda mi reprint z Mollerowych spěwarskich z lěta 1574, kotraž měješe za wurjadny dokument serbskich kulturnych stawiznow, dokelž namakachu so w jeho kemšacym porjedže přeni króć nad serbskim tekstom noty. Tekst a noty Nagela inspirěrowachu k hommage za Albina Mollera, kotruž džensa zasłyšimy. Z najstaršeje serbskeje knihi – wobsahowaceje spěwarske, Lutherowy katechizm a kemšacy porjad – wuroće po wjac hač 400 lětach nowa hudźbna twórba. Mjeztym je tež Choćebuski komponist Sebastian Elikowski-Winkler z Mollerowych knihow inspiraciju přiwažal. Jeho „Liturgia Trinitatis“ měješe swoju prapremjeru na Serbskim ewangelskim cyrkwiniskim dnu w Bukecach a zaklinči znowa na lětušim cyrkwiniskim dnu w Tšupcu.

Farar Kilian njech tu steji za wšěch družich fararjow, kiž su w zmysle reformacije za Serbow skutkowali.

Wučer a pozdžiši swobodny komponist Jan Pawoł Nagel reprezentuje wučerjow, kulturnikow a wědomostnikow, kiž su za Serbow džěłali.

Wjesnjan Pětr Mlónk zastupuje šeroku worštu serbskich burow a rjemjeslnikow, kiž su w ludže a za lud w nabožnonarodnym zmysle skutkowali.

Přeju wam wjeselo při wotkryću dalšich slědow reformacije w Serbach.

Jan Malink

Džěłarnička ewangelskich Bjesadow w Rakecach

Na mjeztym pjatu džěłarničku serbskich ewangelskich Bjesadow je Serbske ewangelske towarstwo spočatk měrca do Rakec přeprasyło. Sobotu popołdnju, 4. měrca, w 14.00 hodź. witaše Serbski superintendent Jan Malink na žurli Pawołskeje šule nimale 30 wobdźělnikow – hłownje z Rakec a wokoliny, ale tež z Budyšina, Bukec a z Horow pola Wojerec – na krótku nutnosć k zahajenju džěłarnički. Zwjeselace je, zo bě mjez hosćimi tež tójšto džěci a młodostnych.

Po nutnosći zaběrachu so wobdźělnicy džěłarnički na zakładze mojeho přinoška ze wšelakimi, hłownje gramatiskimi, wosebitosćemi serbsčiny. Tute wosebitosće – na přikład dual, aspektaj werbow abo determinowanje a nedeterminowanje werbow pohiba – móžeja někomu, kotryž serbsčinu hakle wuknje, wulka čěža być. Nadžijam so, zo njejsym ze swojimi přikładami mjez wobdźělnikami strach wubudził. Ale runje přez tute wosebitosće je serbsčina tež jara

Džakowny přiklesk slušese akterkomaj zakónčaceje džiwadłoweje hry „Dinner for One“ na zeńdženju Bjesadow w Rakecach.

Fóce: M. Wirth

zajimawa. A nimo teho je Olaf Langner w swojim přinošku, kiž potom slědowaše, pokazał, kotru wulku pomoc móžemy w interneće namakać, na přikład ze słownikom

soblex abo z programom bubble. Strachi před wuknjenjom řeče potajkim scyła być njetřebaja.

Po rěčnymaj přinoškomaj wupruwachu wobdźělnicy nowu hru „Pismikowa keklija“, serbsku wariantu znateje hry „Scrabble“. Hra skići składnosć, swój serbski słowosklad přepruwować a rozšěrć. Bohužel wosta na džěłarničce za to jenož chětro mało časa.

Mjeztym zo so dorosćeni w přinoškomaj a z pismikowej hru ze serbsčinu zaběrachu, je Tereza Stübnerc z džěcimi a młodostnymi małe interaktiwne džiwadłowe hry nazwučowała.

Džěłarnička skónči so na mjeztym hižo tradicionelne wašnje z džiwadłowym předstajenjom. Lajskej džiwadźelnicy Sigrun a Helga Nazdalic z Čiskowskeje bjesady so wo tutón wjeršk z předstajenjom „Dinner for One“ postarašej. A wonej stej nadawk jara derje zmištrowaloj.

Günter Holder

Na džěłarničce wupruwawachu wobdźělnicy nowu hru „Pismikowa keklija“, serbsku wariantu znateje hry „Scrabble“.

Na Maćicy wo ewangelskich Serbach

Lětuša hłowna zhromadźizna serbskeho wědomostneho towarstwa Maćica Serbska, kotraž wotmě so 11. měrca w Budyškim Serbskim muzeju, běše wěnowana tematicke ewangelskich Serbow. Na nastork předsydy Jurja Łuščanskeho běstaj so dobyłoj jako referentaj Měrcin Wirth, dotalny předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa, a dr. Hartmut Leipner, předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku řeč w cyrkwi.

Měrcin Wirth předstaji w swojim přednošku položenje ewangelskich Serbow w Sakskej po 1945. Při tym zložowaše so na swój přinošk w knize „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“. Wón rysowaše napjate politiske položenje po 1945 a tehdyše skromne spočatki cyrkwinskeho žiwje-

nja. Wot lěta 1949 je škit Serbow w cyrkwi zakonsce zaručeny. Tehdy nastašej jako organaj Serbska superintendentura a Serbski wosadny zwjazk. Serbja su w krajnej synodze zastupjeni. Z lěta 1951 wuchadza zaso časopis Pomhaj Bóh. Po 1990 založi so Serbske ewangelske towarstwo, zahaji so džěło z džěcimi a wudachu so wšelake knihi a informaciski spis. Najnowše wuwicće je přewjedženje serbskich domizniskich swjedženjow a wutworjenje Bjesadow w někotrych wosadach.

Dr. Leipner předstaji položenje w Delnej Łužicy. Hižo do 1933 běchu spóznać wšelake kritiske znamjenja, kaž zastajenje serbskich kemšow w Choćebuzu 1932. Po 2. swětowej wójnje njebě nowy započatk móžny, dokelž překowaše cyrkwinske wjed-

nistwo wšelakim pospytam, serbske wosadne žiwjenje wobnowić. Hakle krótko do přewrótow přewzachu wšelacy młodzi iniciatiwu a zarjadowachu namše ze serbskim popołdnjom. Z teho wuwi so šěroke hibanje. Džensa je serbsčina připóznata řeč w cyrkwi. Wosebje generalny superintendent Herche skutkuje spomóžnje za Serbow.

Čłonojo towarstwa přednoškaj z džakom přiwzachu. Předsyda Maćicy Jurij Łuščanski skedźbni na poradžene zahajenje reformaciskeho lěta na Třoch kralow w Pětrowej cyrkwi w Budyšinje. Na swjedženskich kemšach bě serbsčina derje zastupjena była. Pokaza so na dalšej wjerškej jubilejnego lěta, na wustajeńcu a na knihu „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“.

jm

Elza Grofina z Chasowa †

W starobje 87 lět je Bóh, naš Knjez, dnja 20. februara knjeni Elzu Grofinu k sebi do wěčneho kralestwa wotwołał. Narodžiła bě so 23. januara 1930 do serbskeje swójby Hermana a Hany Pawlec w Chasowje. Z njej wotrosće młodša sotra Helga. Nan džělaše při železnicy a mać na knježim dworje w Chasowje. Připódlu wobhospodarištaj staršej chěžkarstwo. Šulu wopyta džowka we Łuze. Po konfirmaciji w léce 1944 w Njeswaćidle sčěhowaše winowatostne lěto w Pelcec štomowni w Budyšinje.

Elza Grofina

Foto: M. Bulank

Jako so surowa wójna hižo ke kóncej chileše, přiródže wulka zrudoba na swójbu. Pjeni ruscy wojacy zatřělichu 25. apryla 1945 nana a dalšēju mužow ze susodstwa. Někajki přičinu za tutón njeskutk njeběchu Chasowčenjo skićili. Tak dyrbješe so Pawlec mać z džowkomaj sama přez njelochke powójnske lěta bědźić. Džowka Elza džělaše 1947/48 na jedne lěto jako hospodarska pomocnica w internace serbskich gymnazistow we Varnsdorfje a po nawróće do domizny jako předawarka

pola Łužisko-serbskeje kooperacije LUKO, pozdžišo w Konsumje w Budyšinje.

W léce 1951 wuda so na ratarja Arnošta Grofu z Chasowa. Farar Wirth jeju na jutrownej pónđzeli 1951 w Božim domje w Njeswaćidle zwěrowa. Mandželskimaj narodžichu so tři džěci: Měrcin, Trudla a Jurij. Zhromadnje z mandželskim a přichodnymaj staršimaj džělaše njeboćička najprjedy w Grofic swójbnym ratarstwie, wot lěta 1960 w prodrustwje (LPG), doniž so w léce 1990 na wuměnk njepoda.

Grofic w Chasowje běchu wědomje serbska swójba. Starachu so wo serbsku zhromadnosć we wsy a wosebje tež wo serbske ewangelske cyrkwinske žiwjenje we wosadze. Njebě drje žaneho cyrkwinskeho abo kubłanskeho dnja abo wulěta ze Serbskim busom, na kotrymž njebyštaj so mandželskaj wobdžěliłoj. Sobu založiloj staj w léce 1994 Serbske ewangelske towarstwo w Njeswaćidle a we wšěch lětach staj towarstwowe džělo podpěrowaloj.

Tež w swójbje džiwáštaj na serbski

duch. Tak so Elza Grofina wjeseleše, zo njemóžeše jenož ze swojimi džěcimi, ale tež z 12 wnučkami a 11 prawnučkami serbsce rěčeć.

Lubosć k mandželskemu, k swójbje, k džělu a k serbstwu přewodžeše Elzu Grofinu přez cyłe jeje žiwjenje. Lubosć tež přewiny zrudobu nad zažnej smjerću jeje nana a dweju wnučkow. Mandželski Arnošt zemřě w januaru lěta 2014. Ze strowotnych přičin bydleše wona wot měrca 2015 w hladarni diakonije „Paul Gerhardt“ w Budyšinje w bliskosći swójby džowki Trudle Malinkoweje.

Dnja 23. februara přewodžachmy njeboćičku k poslednemu wotpočinkej poboku jeje mandželskeho na Njeswaćidlskim pohrjebnišću. Bě to runje na džen 87 lět po tym, zo bu w tamnišej cyrkwi wukřčena. Knjez farar Handrij Blumenstein, něhdyši dušepastyr Njeswaćidlskeje wosady, staji swoje žarowanske předowanje pod słowa z Prěnjeho lista swjateho Pawoła na Korintiskich w 13. stawje, w kotrymž japoštoł wosadu w Korinće k lubosći namołwja.

Njech knjeni Elza Grofina po dołhim a sprócniwym, žohnowanym a dopjelnym puću zemskeho žiwjenja wotpočuje we wěčnym kralestwje.

Měrcin Wirth

„500 lět reformacija – (žana) přičina swjećenja?“

Pod tutym heslom steji lětuši rjad póstnych seminarow w Smochčanskim Domje biskopa Bena. Rjad seminarow zahaji so pónđzelu, 6. měrca, z třomi přednoškami wo temje „Wot Budyšina do Ochronowa – reformacija w Hornjej Łužicy“. Moderaciju wječorka měještaj fararka dr. Maria Heinke-Probst z Budyskeje Pětriskeje wosady a knjez Ansgar Hoffmann, referent w Domje biskopa Bena.

Prěnja přednošowarka wječorka bě dr. Birgit Mitzscherlich z Budyskeho diecezanskeho archiwa. Wona porěča wo wuskutkach reformacije na katolske tachantstwo w Budyšinje. Druhi přednošk, kotryž měješe Serbski superintendent Jan Malink, wěnowaše so wuwicu ewangelskeje cyrkweje w měsće Budyšinje pod wliwom přewažnje ewangelskeho byrgarstwa kaž tež w serbskich wsach wokoło města, kiž słušachu katolskemu tachantstwu. Jako třěci přednošowarja farar bratrowskeje wosady w Ochronowje dr. Peter Vogt. Wón porěča wo wutworjenju bratrowskich wosadow we Łužicy pod nawodom hrabje Zinzendorfa, kotrež běše we wěstěj měrje pokročowanje reformacije we wobłuku ewangelske cyrkweje.

Přednošowarjo sup. Jan Malink, dr. Birgit Mitzscherlich a dr. Peter Vogt (wotlěwa) w Smochčanskim Domje biskopa Bena

Foto: F. Haza

A ma so Lutherowa reformacija nětka swjećić? Wona bě w cyrkwinskim žiwjenju nastorčila prócowanja wo pytanje za Chrystusom, kaž so wón nam w bibliji předstaji. To je wažny wuskutk, kotryž je hódny, zo so wopomina.

Cyrkej w bróžni w Smochćicach běše hač do poslednjeho městna wobsadžena. Wječor wobrubištaj Kowollikec mandželskaj z Budyšina na jara přijomne wažnje z hudźbu. Na zarjadowanju knježeše přecelny ekumeniski duch. *Měrcin Wirth*

Serbska překwapjenka w sakskim Freibergu

Njedawno pobychmoj z mandželskim přez kónc tydženja w Freibergu na kromje Tharandtskeho lěsa. Město je znate přede wšěm přez wulke mnóstwo slěbra w zemi, kotraž bě so wot srjedźowěka hač do 20. lětstotka po wšej wokolinje wudobywało a jemu bohatstwo wobradžiło. Dolha tradicija wudobywanja rudy bě tež zakład za wuwice Hórniškeje akademije, na kotrejž džensa někotre tysacy studentow ze wšeho swěta studuja. Mjez lubowarjemi wumělstwa zaso je Freiberg znaty přez swój bohaće wuhotowany gotiski dom, při kotrymž su wosebje slawne tak mjenowane Złote wrota. A tež na serbske slědy móžeš so tu podać, přetož w Freibergu bě znaty wučenc a narodny prócowar Arnošt Muka wot 1887 do 1916 z gymnazialnym wučerjom był. Na tudyšim kěrchowje wotpočuje jeho přerjny mandželska Loska, kotraž bě jemu 35lětna po dołhej chorowatosći 1893 zemřela.

Za nježelniše kemše běchmoj sej Pětrsku cyrkej wupytaloj. Historiski twar je nutřka přezcytnje nowočasnje wuhotowaný a jako wosadny centrum zarjadowany. Znaty wumělc Friedrich Press bě jemu w lětach mjez 1974 a 1986 tutón nowy

Wěže Pětriskeje cyrkwje w Freibergu

Foto: B. Gross

charakter spožčil. Jeho swojorazny rukopis je za Budyšanow lochko spóznać, wšako mamy tež w bliskim Hodžiju wot njeho wuhotowanu cyrkej.

Njewočakowana překwapjenka čakaše na naju po kemšach. Na wosebitym stejaku při wuchodze wuležachu informaciske

łopjena wo cyrkwi w mnohich rěčach. Hižo sahadymoj za němskim, jako so nadobo na łopjeno w serbskej rěči dohladachmoj. Tak móžachmoj wułożowanja k stawiznam a wuhotowanju cyrkwy w swojej maćeršćinje čitać. Kelko wopytowarjow drje bě to hižo do naju serbsce činiło? Na kóncu łopjena so dohladachmoj mjena přeložowarki: Hanka Tarankowa ze Starych Hajnic bě tekst přenjesła do serbsčiny. Prašenje pola kěbětarki namaj hišće wuswětli, kak je k temu dóšlo, zo poskićuja informaciske łopjeno w telko, snadź dohromady 40, wulkich a małych rěčach. Je to iniciatiwa wosadneho, kotryž so ze swójskeho zajima wo to postara a za wěcywustojnymi přeložowarjemi pyta. Mój znajmjeńša mějachmoj z teho swoje wjesele a so za to njeznatemu rěčelubowarjej kaž tež přeložowarce knjeni Tarankowej džakujemoj.

Něšto pak nažel misnychmoj: Na naju informaciskim łopjenu steješe „Obersorbisch“ – a njejsmoj za tym pohladałoj, hač nimaja tam tež łopjeno na „Niedersorbisch“. Snadź sej raz něchtó z Delnjeje Łužicy do Freiberga dojedže a w tamnišej Pětriskej cyrkwi za tym pohlada ...

Trudla Malinkowa

Farsku bróžnju wuchować a kulturne herbstwo pěstować

Wochožanska farska bróžnja pochadza z lěta 1817. Z tym słuša k najstaršim twarjenjam we wsy. „Wona je typiska za region a za wašnje twarjenja kładžitich drjewjanych domow před 200 lětami“, praji wjesny předstejićer Mario Weier. „Chcemy ju dołhodobnje zachować.“

Za to angažuje so wot kónca lěta 2014 towarstwo Šwjelowa bróžnja. Mjeno dopomina na Bogumiła Šwjelu (1873–1948), kotryž bě wot 1908 do 1913 farar we Wochozach. Nimo toho bě wón tež zasužbny serbski rěčespytnik, redaktor, slawist a sobuzaložer Domowiny. „Naše towarstwo čuje so z Bogumilom Šwjelu jara zwjazana“

Wochožanska kładžita farska bróžnja słuša k najstaršim twarjenjam we wsy.

Wo wuchowanje bróžnje prócuja so farar Daniel Jordanov, wjesny předstejićer Mario Weier a předsyda towarstwa Šwjelowa bróžnja Gerd Pittke (wotlěwa). Foće: A. Kirschke

ne“, praji předsyda Gerd Pittke. 19 člonow towarstwa přińdže z Wochoz, ze Sprjowjow, Hóznicy, Klětnoho a samo z Běleje Wody. Towarstwo chce bróžnju rady saněrować. Po tym ma wona słužić jako zetkanišćo za přednoški, čitanja, wustajeńcy, spěwne wječorki a za cyrkwinske zeńdženja. Pěstować maja so tu tež serbska rěč, kultura a tradicija. „W bróžni chcemy mjez druhim dopomnjenski model wotbagrowaného Čelnoho pokazać. Wochožanske wjesne žony jón natwarichu z wulkej lubosću a dokładnosću“, praji Gerd Pittke. Fa-

rar Daniel Jordanov nadžija so z projektom wožiwjenja Wochožanskeje wosady. 100 wot 315 člonow ewangelskeje wosady Wochozy-Hamor bydli džensa we Wochozach.

Dary za projekt Šwjeloweje bróžnje su móžne pod: Sparkasse Oberlausitz-Niederschlesien, IBAN: DE73 8505 0100 0232 0334 63, BIC: WELADED1GRL.

Kontakt k towarstwu: Gerd Pittke (tel. 035774 32361) a farar Daniel Jordanov (tel. 035895 50212)

Andreas Kirschke

Zbožopřeca sup. n.w. Siegfriedej Albertej

Serbski superintendent na wuměnkcu Siegfried Albert swjećeše 22. měrca doma w Budyšinje swoje 80. narodniny. Bože žohnowanje wupřachu jubilearej jeho naslědnik Jan Malink kaž tež nětčiši a bywši předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Mato Krygař a Měrćin Wirth (nalěwo).

Foto: M. Bulank

„Mša měra“ w Bukecach

12. nalětnika, na njeźeli Reminiscere, swjećeše so zhromadnje z Wósporkom, Hroščom, Bartom a Poršicami regionalna Boža služba w Bukecach. Pod nawodom knjeni Elke Klötzer běchu za tutu Božu službu spěwarjo wšěch zapřijatych wosadow w rytmach gospelow načasnje komponowanu „Mšu měra“ nazwučowali. Nahladnej ličbje kemšerjow so po wotrězkach

we wotběhu kemšow přednjesena hudźbna twórba spodobaje. Na zakładze zaměrneho nazwučowanja poradžena interpretacija so na kóncu ze spontanym přikleškom připoslušarjow mytowaše. Mjez kemšerjami w Bukecach běše tež njemało znatych serbskich wobličow, serbskeho słowa pak we wotběhu Božeje služby bohužel k slyšenju njeběše. **Arnd Zoba**

Koncert k reformaciskemu jubilejeju

Lětuši nowolětny koncert „Auftakt 17“ wokoło pianistki Heidemarie Wiesnerec bě něšto cyle wosebiteho za Serbow kaž tež za křesćanow. W nim zaklinča mjenujcy pjeć prapremjernych nowotwórbow serbskich načasnych komponistow na temu reformacija:

Jan Cyž (* 1955): „Remalu“ za wiolu a styriručnje zahraty klawěr,
Detlef Kobjela (* 1944): „Nenia“, transkripcija za solowu braču a kónčny kěrluš z podpěru klawěra,
Ulrich Pogoda (* 1954): „Lutherowe aforizmy za wiolu a klawěr“,
Heinz Roy (* 1927): „Z njebjaj dele přinědu k wam – Hudźbne mysle ke kěrlušej Martina Luthera“, op. 179,
Sebastian Elikowski-Winkler (* 1978): „Rěc a wěra (sedym słowow)“.

Tute krótkke kruchi moderneje hudźby běchu za mnje překwapjenka wječorka a wone skutkowachu wosebje spodobnje we wotměnje z krótkimi kusami hudźbnych

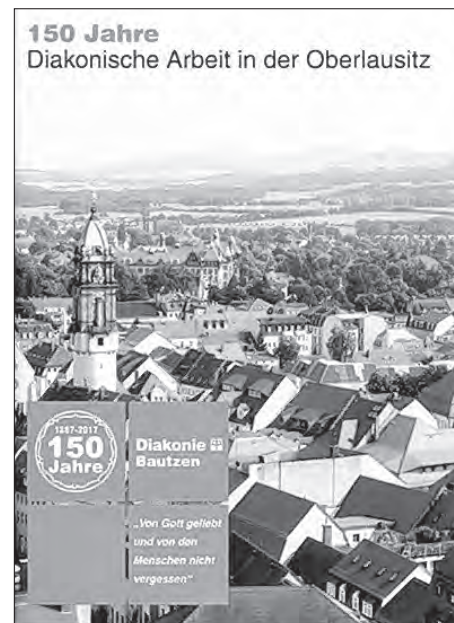
gigantow Johanna Sebastiana Bacha, Ludwiga van Beethovena, Frédéricica Chopina, Sergeja Prokofjewa, Felixa Mendelssohna Bartholdyja a Arva Pärta. Hudźbnje přewodžeštaj Wiesnerec Waltraut Elvers (wiola) a Anton Sasko (klawěr). Jich wukony běchu wuběrne a komorny koncert přewšo radženy. Moderaciju bě přewzał Detlef Seidel a teksty programoweho zešiwka napisa dr. Peter Jarchow. Na pjeć městnach so serbska načasna hudźba prezentowaše – w Berlinje, Choćebuzu, Budyšinje, Wojerecach a w Lipsku. Džakować mamy so tež Załožbje za serbski lud, kiž je koncert pjenježnje spěchowała.

Směmy nastate nowotwórbje serbsku cyrkwinu hudźbu mjenować? To njech rozsudža hudźbywustojni, ja však bych tutu hudźbu chcyła slyšeć tež raz w cyrkwi. Sława komponistam a sława hudźbnikam! Wjeselu so hižo na přichodny nowolětny koncert.

Christiana Piniekowa

150 lět diakonija

Składnostnje lětušeho 150lětneho jubileja je Budyska diakonija wudała swjedźenski spis wo swojim skutkowanju za pomoc potřebných. Zawodne mysle wo křesćanskim nadawku služby blišemu podawa Gerd Lehmann w mjenje předsydstwa Budyskeje diakonije. Postrowy k jubilejeju posredkowachu sakski krajny biskop dr. Rentzing, Budyski krajny rada Harig, Budyski wyši měšćanosta Ahrens, Budyski superintendent Waltsgott a wyši cyrkwiniski rada Schönfeld jako předsyda diakonije w Sakskej. Wo stawiznach diakonije w Hornjej Łužicy rozprawja Serbski superintendent Malink z přinoškom wo hornjołužiskim prowincionalnym towarstweju za nutřkowne misionstwo. Tute běštaj Hodźijski farar Imiš a Łuhowski knježk von Schönberg-Bibran 26. awgusta 1867 w Budyšinje založitoj. Swjedźenski spis wudospołnja přehlad wo džzensnišich domach, poradžowarnjach a socialnych stacijach w Hornjej Łužicy, w kotrychž so sobudželačerjo diakonije wo starých, dementnych a mřejacych kaž tež wo džěćich, mandželskich a swójby staraja. **T.M.**

Kopiju busty Zejlerja

Spěchowanske towarstwo Dom Zejlerja a Smolerja z Łaza chce lětsa kopiju přenjetneje busty Handrija Zejlerja na jeho pomniku we Łazu zhotowić dać. Tamniši pomnik poswjećić so 1931. Tehdyšu mjedžanu bustu, kotruž bě zhotowil Budyski rězbar Wenzel Mocek, běchu za čas Druheje swětoweje wójny wotewzali a za wójnske zaměry rozeškrěli. Nětčiša busta na Zejlerjowym pomniku pochadza z lěta 1949 a so wot přenjeje chětro rozeznawa. Reprodukacija přenjetneje busty hodži so zhotowić na zakładze historiskeho modela, kotryž so w Budyskim Serbskim muzeju chowa. Towarstwo chce znowa latu bustu potom w swojim domje we Łazu wustajeć. **T.M.**

Powěšće

Dwurěčne napisy maja při farje we Wětošowje w Delnej Łužicy. Dróhi w městačku pak maja jenož němske mjena. Foto: S. Malk

Budyšin. We wobłuku bibliskich dnjow za džěci w Budyšinje měješe Serbski superintendent Malink 16. februara nutrnosť, w kotrejž džěše wo wšědny chlěb. Předstaji nałožk witanja z chlěbom a selu, štož běštej w zańdženosci najdrohotnišej daraj k zežiwjenju. Wjacore džěci zrozumichu serbski podžěl, dokelž wopytuja serbske šule.

Berlin. W Berlinje wuchadźacy ewangelski tydzenik die Kirche wozjewi w swojim wudaću ze 26. februara přinošk wo planowanej Šwje-lowej bróžni we Wochozach. Pod napismom „Kirche in der Scheune“ předstaji so projekt, staru farsku bróžen wutwarić na kulturne srjedžišćo, kotrež ma so po bywšim wosadnym fararju Bogumiću Šwjeti pomjenować. Awtor přinoška je žurnalist Andreas Kirschke z Łaza.

Wojerocy. „Reformacija a Serbja“ bě tema kubłanskeho zarjadowanja Wojerowskeje přirady za serbske naležnosće srjedu, 1. měrc, na kotrymž přednošowaše nowinar-wuměnkar Manfred Laduš z Wětrowa. Referent rozložil wuznam Luthera a jeho poměr k Serbam kaž tež wliw reformacije na wuwice serbskeho pismowsta. Wo lětušich serbskich předewzacach składnostnje reformaciskeho jubileja informowaše Manfred Hermaš. Předsyda přirady Dirk Nazdala móžeše na zarjadowanje nimo sobu-

stawow přirady tež tójšto dalších zajimcow witać.

Budyšin. W nocy wot 16. na 17. měrc su paduši wot Budyskeje Marje-Marćineje cyrkwy pokradnyli štyri, hromadže něhdže 17 metrov dołhe, koporowe lijawy. Dalšu rolu su wobškodžili. Hódnota rubjeneho kopora wučinja něhdže 2 000 eurow.

Budyšin. Sobotu, 18. měrc, wopyta skupina pólsko-němskeho wujednanja Michalsku cyrkwy. Serbski superintendent Malink jich tam powita a předstaji Michalsku cyrkwy jako domiznu serbskich a němskich wěriwych. Wobdžělnicy, kiž přewjedźechu seminar w šulskim nakrajnym domje w Bórku, zeznachu město Budyšin jako domiznu wšelakich kulturow a rěčow.

Dary

W februaru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 150 eurow a 100 eurow a za Pomhaj Bóh 42 eurow a 32 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 150 lěty, 2. apryla 1867, zemřě w Lubnjowje farar **Kito Fryco Stempel**. Rodženy w Parcowje pola Wojerec jako syn fararja, chodžeše wón na gymnazij w Budyšinje a studowaše teologiju w Lipsku. Po dźesać lětach fararjenja w Malinje pola Grodka skutkowaše 40 lět, wot 1823 do 1863, jako wyši farar w delnjofužiskim Lubnjowje. Pódlu farskeho zastojstwa bě zdobom ze serbskim basnikom. Přebasni twórby antijskich basnikow, kaž Phaedrusa a Theokrita, do delnjoserbsčiny a napisa swojske basnje, mjez druhim wobšěrnny epos „Te tši rychte tšubały“. Historiski epos z jeho pjera a jeho folkloristiske zběrki su so po wšěm zdaću zničili. Lubnjowska wosada bě za čas fararja Stempela dwurěčna. Nimo města běchu do njeje zafarowane tež wokolne wsy, kotrychž wobydlerjo běchu předewšěm serbskeje narodnosće. Za nich swjećachu so prawidlownje serbske kemše, kotrež ze smjercu fararja Stempela přestachu. Tak zańdže wón do stawiznow Lubnjowa jako posledni serbski wosadny farar. Na njeho a dalších zaslužbnych serbskich duchownych wosady dopomina wot lěta 2013 dwurěčna pomjatna tafla w zachodže Lubnjowskeje cyrkwy. T.M.

Přeprašujemy

02.04. Judika

- 09.30 dwurěčne kemše w Rakecach z kemšemi za džěci
- 10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej cyrkwy (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)

05.04. srjeda

- 18.30 wječorna modlitwa w cyrkwi w Rakecach
- 19.00 Bjesada w Rakecach we farskej bróžni

14.04. čichi pjatk

- 09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)

16.04. 1. dzeń jutrow

- 06.00 nutrnosť w Wuježku pola Bukey na Pawlikec statoku (farar Haenchen)
- 07.00 nutrnosť w Rownom na kěrchowje (fararka Malinkowa)

17.04. 2. dzeń jutrow

- 09.30 dwójorěčna namša w Picnju (farar Kšenka)
- 12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Haenchen)

20.04. štwórtk

- 18.30 Bjesada w Bukeycach na farje

22.04. sobota

- 14.30 wosadne popołdne w Bukeycach (sup. Malink)

23.04. Quasimodogeniti

- 11.00 kemše z Božim wotkazanjom w Hódziju (farar Rummel)

30.04. Misericordias Domini

- 12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

07.05. Jubilate

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
- 14.00 wosadne popołdne w Slepom (fararka Malinkowa)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67

BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaći 8 eurow.